

Idea społecznościowego centrum projektowego

The Idea of a Community Design Centre

Streszczenie

Artykuł składa się z dwóch części opisujących teorię i praktykę idei Społecznościowego Centrum Projektowego. Stanowi ona jedną z podstawowych usług oferowanych przez architekturę społecznie zaangażowaną. Indywidualny architektoniczny projekt ma inwestora, wykonawcę i użytkownika, którym potrzebny jest projektant. W modelu społecznego projektowania cała społeczność jest uważana za wykonawcę, inwestora i użytkownika. To wywołuje całkowicie inny sposób projektowania, oferując wielorakie możliwości współpracy i zarazem podejmowanie bardzo różnych działań.

Abstract

This article consists of two parts describing the theory and practice of the idea of a Community Design Centre. It makes one of the basis services offered by socially committed architecture. An individual architectural design has its investor, contractor and user who need a designer. In the community-based approach, an entire social group is acknowledged as the contractor, the investor and the user. This produces a completely different manner of designing and offers various possibilities of cooperation and interaction.

Słowa kluczowe: społecznościowe centrum projektowe, projektowanie społeczne, projektowanie partycypacyjne, projektanci społeczni.

Keywords: cdc – community design center, community based design/approach, participatory design, community designers.

Istnienie przestrzeni społecznych w miejscu zamieszkania jest oczywistą szansą na spotkanie z drugim człowiekiem. Jest możliwością zaistnienia niezobowiązującego kontaktu z innymi ludźmi, jak również zaistnienia głębszych relacji i zależności sąsiedzkich. Przestrzeń, w której chce się przebywać i do której mają prawo jej mieszkańcy, stanowi neutralne miejsce spotkań. Jednak, jak pisze profesor Gehl o dzisiejszych czasach: *Bezpośrednie spotkania w przestrzeniach miejskich można zastąpić teraz pośrednią komunikacją elektroniczną. Aktywna obecność, partycypacja i doświadczenie zastępowane są pasywnym oglądaniem obrazków, spoglądaniem na to, co w innych miejscach przytrafiło się innym*¹. Dalej Gehl stwierdza, że czegoś nam brakuje, a ten brak rozumie jako potrzebę przywrócenia utraconych wartości bezpośredniego kontaktu międzyludzkiego. Uznaje, że za powszechnymi dziś protestami mieszkańców przeciw planom zagospodarowania i wysuwanym równocześnie żądaniom poprawy środowiska zabudowanego ujawnia się postulat wyższej jakości przestrzeni wspólnych. W krytyce zaniedbanych przestrzeni publicznych przejawia się pragnienie ich uporządkowania, co wyraża znaczenie, jakie ta przestrzeń posiada.

Możliwość istnienia niezobowiązujących kontaktów w przestrzeni społecznej sprzyja przyjęciu postawy obserwatora. *Oprócz zapewnienia informacji o zewnętrznym świecie społecznym, możliwość widzenia i słyszenia innych ludzi może dodatkowo dostarczać pomysłów i inspiracji do działania*². To działanie może być także działaniem aktywnym polegającym na samoorganizowaniu się i podejmowaniu prób samostanowienia o swoim środowisku mieszkaniowym. Oddolna aktywizacja społeczna i pragnienie polepszenia warunków życia przez świadome i partycypacyjne podejście

The existence of social spaces in a place of residence means an obvious chance for an encounter with another human being. It gives a possibility of establishing an informal contact with other people as well as more profound relations and neighbourly interdependences. Only the space to which its inhabitants have their right to and in which they want to stay longer might be considered as a neutral venue. However, as Professor Gehl writes about our times: *Nowadays, direct meetings in urban spaces can be replaced with indirect electronic communication. Active presence, participation and experience are being replaced with passive contemplation and the observation of what happens to other people in other places*¹. He also claims that we miss something and understands this lack as a need to restore the lost values of direct interpersonal contact. Gehl thinks that the postulate of higher-quality shared spaces is revealed behind commonplace protests against development plans and demands for the improvement of the built-up environment. The criticism of neglected public spaces shows a desire to put things in order which expresses the significance of these places.

The possible existence of casual contacts in a social space is conducive to an observer's attitude. *Apart from delivering information on the external social world, the possibility of seeing and hearing other people may give additional ideas and inspirations*². It can give birth to an activity which consists in self-determination within a given housing environment. A grassroots social movement and a wish to improve the living conditions through a conscious and participatory approach to

* Mgr inż. arch. Maria Lubelska, studia doktoranckie na Wydziale Architektury, Politechnika Krakowska / Maria Lubelska, M.Sc. Arch., Ph.D. studies at the Faculty of Architecture Cracow University of Technology

do projektowania najbliższego otoczenia wyraża się w terminie *aktywizacji społecznej* odnoszącym się do działań architektonicznych i planistycznych. Socjolożka Joanna Kusiak w artykule *Architektura świadomości. Słownik nowego progresywizmu*³ rozróżnia podstawowe pojęcia związane z tą ideą.

Podsumowując, relacje w dobrze zaprojektowanych przestrzeniach społecznych sprzyjają budowaniu zaufania sąsiedzkiego, na co wskazuje profesor Gehl. Z kolei, wypracowywanie społecznego kapitału jest fundamentem dla zaistnienia możliwości projektowania partycypacyjnego. Mimo współczesnego rozwoju technologii informacji kontakt osobisty jest nie do przecenienia, gdy zależy nam na uczestnictwie i zaangażowaniu obywateli w proces projektowy. W Stanach Zjednoczonych w latach 60. udało się wytworzyć swoistą modę na angażowanie się w kwestie społeczne, co zaowocowało licznymi inicjatywami oddolnymi, w tym o charakterze architektonicznym. Profesor Robert D. Putman twierdzi, że Stany Zjednoczone nieśtety doświadczyły już załamania tej aktywności obywateli, społeczności, stowarzyszeń i życia politycznego (kapitał społeczny) z lat 60., z poważnymi negatywnymi konsekwencjami dla współczesności. Odległe korzenie idei zaangażowania społecznego i powiązania jej z architekturą odnajdziemy w utopiach społecznych XIX wieku. Jednak wizje Roberta Owena, Charlesa Fouriera, Jeana Baptiste Andre Godina nigdy nie zbliżyły się tak do rzeczywistości jak koncepcje dwudziestowieczne.

O krok dalej od projektowania partycypacyjnego znajduje się *community-based design*, czyli *projektowanie oparte na społeczności*, inaczej *projektowanie społecznościowe*⁴. Na pytanie: co zrobić, żeby dobrze zaprojektować przestrzeń społeczną (ale nie tylko) i jak sprawić, żeby ludzie czuli się w niej dobrze – *projektanci społeczni*⁵ powiedzieliby przewrotnie, że przestrzeń komfortową dla ludzi należy zaprojektować razem z ludźmi, jej przyszłymi użytkownikami, metodą projektowania partycypacyjnego.

Społecznościowe Centrum Projektowe jest modelem usług non-profit, które promują rozwój idei projektowania partycypacyjnego. Rex Curry⁶ przedstawiając krótką historię Społecznościowych Centrów Projektowych⁷, określa je jako reprezentację nowych sposobów profesjonalnego praktykowania architektury i dostrzega w nich duży potencjał. W Stanach Zjednoczonych idea ta pojawiła się w latach 60. XX wieku. Wniosły one duży wkład wiedzy i doświadczenia zdobytego w pracy ze wspólnotą nad projektami wymagającymi godzenia interesów szerokiego grona zainteresowanych. Poprzez model współpracy, jakim jest Społecznościowe Centrum Projektowe, architekci i planiści z USA odnajdują kreatywne sposoby na rozwiązywanie problemów organizacji społecznych i ciężką sytuację regionów miejskich oraz wiejskich. Walczą o coś, co wcześniej wydawało się nieprawdopodobne, jeśli nawet nie niemożliwe. Jeśli są skuteczne, to dają szansę firmom komercyjnym, które – uznając pojawienie się Społecznościowego Centrum Projektowego i ofiarowując mu pomoc – mogą zacząć owocną współpracę ze społecznością.

Można rozróżnić kilka organizacyjnych struktur Społecznościowego Centrum Projektowego, w tym np.:

1 – bazujące na uniwersytecie, wpisane w jego strukturę studia projektowe,

2 – powiązane z uniwersyteciem jednostki,

3 – niezależne organizacje non-profit zrzeszające wolontariuszy, któ-

the design of the nearest surroundings are expressed by the term *social activation* which refers to architectural and planning activities. In her article *The Architecture of Awareness. The Dictionary of New Progressivism*³, the sociologist Joanna Kusiak distinguishes elementary notions related to this idea. In summary, the relationships in a well-designed public spaces foster to build the trust among neighbors, as Professor Gehl indicates. On the other hand, the construction of social capital is the cornerstone for the initiation of participatory design options. Despite the development of modern information technology, personal contact is invaluable in terms of participation and involvement of citizens in the design process. In the 60's in the United States it was possible to create a kind of fashion to be engage in social issues, which resulted in a number of grassroots initiatives, including the one of architectonic nature. Professor Robert D. Putman argues that unfortunately the United States has already undergone an unprecedented collapse in civic, social, associational, and political life (social capital) since the 1960s, with serious negative consequences for the present. The distant roots of the idea of community involvement and its link with the architecture can be found in the social utopias of the nineteenth century. But visions of Robert Owen, Charles Fourier, Jean Baptiste Andre Godin never came close to reality as the concepts of the twentieth century.

*Community-based design*⁴ is one step away from participatory design. If *community designers*⁵ were asked what to do in order to design a social space (and something more) well and make people feel good in it, they would answer perversely that a comfortable space for people should be designed together with its future users applying the method of participatory design.

A Community Design Centre is a model of non-profit services which promote the development of the idea of participatory design. Rex Curry⁶, presenting a brief history of Community Design Centres⁷, describes them as a representation of new manners of practising architecture professionally and perceives great potential in them. In the United States, this idea appeared in the 1960s. It made a considerable contribution to knowledge and experience acquired while working with a community on projects which required the reconciliation of a big group's interests. In a Community Design Centre as a model of cooperation, American architects and planners find some creative ways of solving the problems of social organizations as well as the difficult situation of urban and rural regions. They fight for something which once seemed improbable or just impossible. If they are successful, they give a chance to commercial companies which – acknowledging the appearance of a Community Design Centre and offering it help – may commence rewarding collaboration with a community. Several organizational structures of a Community Design Centre can be distinguished, including:

1 – design studies based upon a university and adjusted to its structure,

2 – units related to a university,

3 – independent non-profit organizations associating

rzy prowadzą działania o dużej rozpiętości – od profesjonalnych usług do ograniczonego wsparcia,

4 – samodzielne zrzeszenie się społeczności zapraszających do współpracy profesjonalistów.

Istnieją różnice w przypadku rozwoju odpowiedniej relacji ze społecznością w każdej strukturze organizacyjnej. Przykładowo, relacja między uniwersyteciem a społecznością polega na właściwym rozróżnieniu uczenia koncentrującego się na rozwiązaniu problemu od uczenia definiującego usługi architekta. Pytanie: *jaki problem staramy się rozwiązać?* to zupełnie inne pytanie od tego, *jakie usługi jesteśmy w stanie zaoferować?* Pierwsze z nich próbuje zdefiniować istotę zapotrzebowania, a drugie jest rodzajem propozycji, na którą można się tylko zgodzić lub nie. Współpraca ze społecznością wymaga ze strony studentów i ich mentorów podejścia problemowego. Definiowanie i redefiniowanie problemów to zajęcie pełnoetatowe, zatem konieczna jest pełna odpowiedzialność ze strony wszystkich uczestników procesu. Określony i domknięty w czasie proces stanowi złożony model postępowania, stosowany dla poprawy sytuacji bytowej społeczności. Zaangażowanie społeczności nie może być więc ograniczone do jednorazowych warsztatów. Koncepcja rozwoju społeczności musi uwzględniać lokalne wartości, interesy, potrzeby i obawy. Bazując na określonej idei pomocy i nauki, uniwersytet oraz społeczność dzielą odpowiedzialność za zwiększanie doświadczeń edukacyjnych studentów, którzy uczestniczą w rozwoju społeczności.

Curry powołuje się na pracę Paulo Freire pod tytułem *Pedagogy of Oppressed*, w której opisane zostały doświadczenia dotyczące pomocy i wzajemnego uczenia się. Wynika z nich, że *autentyczne niesienie pomocy oznacza, że wszyscy, którzy są zaangażowani w pomoc, pomagają sobie wzajemnie, wspólnie dzieląc się wysiłkiem zrozumienia rzeczywistości problemu, który chcą rozwiązać. Właśnie poprzez taką praktykę, w której ci, którzy pomagają, i ci, którym pomoc zostaje udzielona równocześnie wzajemnie sobie pomagają – można sprawić, że to pomaganie będzie wolne od zniekształceń, kiedy pomagający dominuje nad tym, któremu udziela pomocy*⁸. Dobrze funkcjonujące Społecznościowe Centra Projektowe to te, które zmobilizowały społeczność do organizowania się dla rozwiązywania problemów przez zaangażowanie się w rodzaj pomocnej relacji z profesjonalistami.

Curry ocenia też, że za porażkami wielu projektów, gdzie mimo uznania dla architekta obiekt nie zyskał aprobaty ze strony użytkowników kryje się brakujący komponent, jakim jest kwestia jakości kontroli dokonywanej przez użytkowników na kolejnych etapach projektowych. Wiąże się to z brakiem odpowiedniej edukacji po stronie klienta, który sam nie jest w pełni świadomy swoich potrzeb i oczekiwań. Współwinnym tego braku jest sam architekt, który nie współpracował ściśle w całym procesie projektowym z przyszłym użytkownikiem.

W drugiej części tekstu został przywołany przykład ilustrujący praktyczne zastosowanie Społecznego Centrum Projektowego.

Jedną z wielu pozarządowych organizacji pomocowych, która oferuje poszkodowanym profesjonalne, charytatywne usługi projektowe jest Uplink⁹. Działając w Acehu po tsunami wywołanym przez trzęsienie ziemi na Oceanie Indyjskim (26 grudnia 2004 roku) zdecydowano się na model projektowania partycypacyjnego. MISEREOR i Uplink zapewniło usługi architektów i inżynierów z Hunnarshaala¹⁰, którzy mieli doświadczenie pomocy w odbudowie inicjo-

volunteers who act on a large scale: from professional services to limited support,

4 – self-reliant communities inviting professionals to cooperate.

In every organizational structure, there are certain differences concerning the development of a suitable relation with a community. For instance, a relation between a university and a community consists in proper distinction between education which concentrates on problem solving and education defining an architect's services. The question *what problem are we trying to solve?* is quite different from *what services can we offer?* The former tries to define the essence of demand, whereas the latter is a kind of proposition one can accept or reject. Cooperation with a community requires a problem approach from students and their mentors. Defining and redefining problems is a full-time activity, therefore all the participants in this process must be fully responsible. A process defined in time makes a complex model of conduct used in order to improve the material situation of a community. Thus, the involvement of a community cannot be limited to one-time workshops. The concept of the development of a community must take local values, interests, needs and concerns into consideration. On the basis of a defined idea of assistance and study, a university and a community share responsibility for the increased educational experiences of the students who participate in the development of this community.

Curry refers to Paulo Freire's work entitled *Pedagogy of Oppressed*. The author describes his experiences concerning assistance and shared study. It turns out that *authentic assistance means that all the interested parties help each other and share the efforts to comprehend the reality of a problem they want to solve. Such a practice – where these who bring help and those who receive help assist each other – may free aid from distortions when the helper is dominant*⁸. Well-functioning Community Design Centres stimulate a community to organize and solve its problems by becoming involved in a kind of helpful relation with professionals.

Moreover, Curry says that a lacking component – the question of the quality of the users' control at every stage of design – is hidden behind the failure of numerous designs where an object is not approved by its users in spite of recognition gained by the architect. It is related to a lack of proper education for the part of a client who is not fully aware of his/her needs and expectations. The architect is also guilty of this lack because he/she did not cooperate closely with the future user throughout the design process.

The second part of this paper uses a practical example illustrating the work of a Community Design Centre.

One in a number of nongovernmental relief organizations, which offers professional charity designing services to sufferers, is Uplink⁹. Working in Aceh after a tsunami caused by an earthquake on the Indian Ocean (December 26, 2004), they decided to choose the model of participatory design. MISEREOR and Uplink guaranteed the services of architects and engineers from Hunnarshala¹⁰ with the experience of helping to rebuild areas destroyed in an earthquake in 2001 which was a grass-roots initiative. The first implementation in

wanej oddolnie przez mieszkańców po trzęsieniu ziemi w 2001 roku. Pierwszą realizacją, na w połowie pustym jeszcze terenie, było tymczasowe *meunasah*, czyli tradycyjne centrum społecznościowe, które stało się miejscem wspólnego planowania dalszych inwestycji dla społeczności. Centrum powstało z zamierzeniem jako podmiot zagospodarowujący oraz kierujący środki od donatorów i agencji rządowych w sposób wypracowujący jednocześnie poczucie wspólnoty między poszkodowanymi. Andera Fitrianto w tekście *Learning from Aceh*¹¹ opisuje doświadczenie zdobyte przez Uplink we współpracy z poszkodowanymi. Cotygodniowe spotkania służyły jako forum, gdzie dzielono się problemami oraz wspólnie szukano rozwiązań i podejmowano decyzje. Zrzeszanie się społeczności było zupełnie nowym doświadczeniem dla jego uczestników, bo przed katastrofą prawie się nie znali. Centrum przyniosło korzyści, bo:

- pomogło przywracać społeczną infrastrukturę poprzez ustanawianie kolejnych społecznych organizacji;
- sesje projektowe odbywały się przy uczestnictwie kobiet (mimo że zarówno kobiety, jak i Uplink zainteresowani byli współpracą, mężczyźni długo nie chcieli się na to zgodzić i trzeba było o to specjalnie zabiegać);
- wspólnie zebrano informacje i opracowano wiarygodne mapy, które pomogły uniknąć w przyszłości sporów o ziemię – jej niesprawiedliwego podziału i niewłaściwego przypisania własności, ale także w najgorszym wypadku nieumyślnego wykluczenia najślabiej radzących sobie poszkodowanych (były pomocą przy odtwarzaniu zabudowy);
- stworzono listę miejscowych, która identyfikuje i opisuje wszystkich mieszkańców na danym terenie (stała się ona punktem odniesienia dla kolejnego etapu odbudowy – oszacowania potrzeb);
- wspólnie zgodzono się, aby osoby, które poniosły stratę ziemi, dostały rekompensatę w postaci działek utworzonych ze wspólnej części należącej do całej społeczności;
- właściciele mieli wolność decydowania o nowym położeniu domu na działce. Było to częścią paktu jaki został zawarty między architektami a właścicielami, którzy mieli w zamian uszanować nowe reguły dla wprowadzenia udogodnień w infrastrukturze i polityce wyrównywania strat;
- zaproponowano krótką listę wytycznych zamiast dokładnego planu zagospodarowania terenu. Uplink wykorzystała spotkania społecznościowe, popularne media, T-shirty i ulotki do komunikacji oraz wdrażania zasad planistycznych;
- siedzibę Społecznościowego Centrum Projektowego wykorzystano jako dom pilotażowy do przekonania mieszkańców o słuszności powrotu do tradycyjnego stylu budowania domu podniesionego *na szczudłach* dwa metry nad ziemię;
- zrezygnowano z pośredników handlowych i mieszkańcy sami znaleźli najlepsze oferty na narzędzia i materiały budowlane;
- społeczność przygotowała magazyn i odpowiadała za dystrybucję materiałów, sprawiając, że mieszkańcy sami byli odpowiedzialni za bezpieczne przechowywanie materiałów w dobrych warunkach;
- został wspólnie zaakceptowany alternatywny materiał budowlany, tzw. *stabilizowany ziemno-cementowy bloczek*, przy produkcji którego zapewniono tymczasowe zatrudnienie poszkodowanym, w tym często także kobietom;
- przy współpracy ze społecznością zorganizowano warsztaty, gdzie właściciele otrzymywali lekcje z konstrukcji stalowych prętów zbrojeniowych i przystosowywania uratowanej stali do powtórnego zużycia;

the then half-empty area was a temporary *meunasah*, i.e. a traditional community centre which became the venue of the shared planning of further investments for the community. The centre was planned as a developing entity which distributes the means from donators and governmental agencies as well as stimulates the community spirit in the victims. In *Learning from Aceh*¹¹, Andrea Fitrianto describes experience acquired by Uplink in cooperation with the casualties. Weekly meetings served as a forum of sharing problems, searching for solutions and taking decisions. The formation of communities was a brand new experience for the participants who had hardly known each other before the catastrophe. The centre was successful because:

- it helped to restore social infrastructure by establishing a number of social organizations;
- some women participated in the design sessions (even though the women and Uplink were interested in cooperation, the men were reluctant to give their consent);
- information was collected and reliable maps were prepared which helped to avoid future disputes over the land – its unjust division and ownership but also unintentional exclusion of the weakest sufferers in the worst case (the maps helped to reconstruct the buildings);
- a list of the locals, which identified and described all the inhabitants in a given area, was prepared (it became a reference point for another stage of rebuilding – the estimation of the needs);
- those who lost their land received compensation in the form of plots within a shared part belonging to the entire community;
- the owners were free to decide about the new location of their house on a plot. It was part of a pact concluded between the architects and the owners who were expected to respect the new rules of introducing conveniences in infrastructure and the policy of compensating for the losses;
- a brief list of guidelines was suggested instead of a detailed plan of developing the area. Uplink used the community meetings, the popular media, T-shirts and leaflets for communication and the introduction of the planning principles;
- the seat of the Community Design Centre was used as a pilot house which would convince the inhabitants of the validity of returning to the traditional style of building a house raised *on stilts* two metres above the ground;
- commercial agents were not invited; the inhabitants themselves found the best offers of tools and building materials;
- the community prepared a storehouse and was responsible for the distribution as well as the safe storage of materials;
- an alternative building material, so-called *stabilized earth and cement block*, was accepted; its production gave temporary employment for some of the victims, including the women;
- workshops were organized in cooperation with the community where the owners learnt to construct steel reinforcing rods and reuse the spared steel;
- the house owners were responsible for the construction

- ustalono, że właściciele domów będą odpowiedzialni za wzniesienie konstrukcji swoich domów. Każda wioska uformowała *komitet konstrukcji domu i infrastruktury*;
- właściciele domów zostali przeszkoleni tak, aby sami oceniali ilość i jakość materiałów budowlanych oraz zachowywali się jak monitorujący pracę inspektorzy budowlani;
- wspólnie przyczyniono się do wprowadzenia zmiany w lokalnej polityce celem zregenerowania środowiska przez zasianie namorzynów i przeszkolenie mieszkańców z eko-rolnictwa. Organizacja Uplink odkryła, że mimo stosowania zasady partycypacyjnej rekonstrukcji, związanej z rozwojem społeczności,początek prac idzie bardzo wolno. Prace nabierają tempa wraz z doświadczeniem i stają się efektywne poprzez trening. Odbudowa jest *zrównoważona* właśnie dlatego, że zainwestowany został czas w stopniowy rozwój, który zaowocował nabyciem przez społeczność odpowiedniego doświadczenia i umiejętności. Uplink przesunęła z powrotem proces rekonstrukcji w stronę ludzi. Większość prac związanych z odbudową dokonana została przez ludność miejscową za pomocą kombinacji tradycyjnych metod budowlanych i częściowo prefabrykowanych konstrukcji oraz dzięki fundusom pochodzącym z wielu międzynarodowych organizacji lub od osób prywatnych, samorządów i samych poszkodowanych. Efekty pracy organizacji Uplink zostały ocenione wysoko w raporcie z działań organizacji pomocowych w odbudowie Acehu z monitoringu zewnętrznego (przeprowadzonego przez ONZ-Habitat i Uniwersytet Syah Kuala w Banda Aceh oceniając jakość konstrukcji wybudowanych domów i poziom satysfakcji ich użytkowników)¹².

PRZYPISY:

¹ Gehl Jan, *Życie między budynkami. Użytkowanie przestrzeni publicznych*, Wydawnictwo RAM, Kraków, 2009, s. 49.

² Gehl Jan, *Życie między budynkami. Użytkowanie przestrzeni publicznych*, Wydawnictwo RAM, Kraków, 2009, s. 21.

³ Kusiak Joanna, *Architektura świadomości. Słownik nowego progresywizmu*, w publikacji pod red. Świątkowskiej Bogny, *Coś, które nadchodzi. Architektura XXI wieku*, Fundacja Bęc Zmiana, Warszawa, 2011.

⁴ Terminy (tłumaczenie własne) pochodzą z książki: pod red. Bell Bryan, *Good deeds, good design: community service through architecture*, Princeton Architectural Press, Nowy Jork, 2004.

⁵ tłum. własne: community designers.

⁶ Rex Curry – wykładowca Pratt’s School of Architecture, Graduate Program for Planning and the Environment oraz Pratt Institute Center for Community and Economic Development; były prezes Association for Community Design; propagator łączenia w praktyce architektonicznej i planistycznej działań for-profit z non-profit.

⁷ Curry Rex, *Tuning established models. Community Design Centers*, w książce pod red. Bell Bryan, *Good deeds, good design: community service through architecture*, Princeton Architectural Press, Nowy Jork, 2004.

⁸ tłum. własne.

⁹ Uplink (Urban Poor Linkage) Indonezja jest krajową koalicją organizacji pozarządowych i CBOS, która koncentruje swoją troskę i działania wokół problemów miejskiej biedoty.

¹⁰ Hunnarshala (Foundation for Building Technology and Innovations) jest pozarządową organizacją pomocy technicznej z Bjuj (Gujarat, Indie), która dostarcza usług architektów i inżynierów na rzecz zrównoważonego rozwoju siedlisk ludzkich.

¹¹ Fitrianto Andera, *Learning from Aceh*, pod red. Aquilino Marie J., *Beyond Shelter: Architecture for Crisis*, Thames & Hudson, Nowy Jork, 2011.

¹² http://www.unhabitat-indonesia.org/newsletter/07/index.html (odsłona z 20.07.2012).

BIBLIOGRAFIA:

Aquilino Marie J. (red.), *Beyond Shelter: Architecture for Crisis*, Thames & Hudson, Nowy Jork, 2011.

Bell Bryan, *Good Deeds, Good Design: Community Service Through Architecture*, Princeton Architecture Press, Nowy Jork, 2004

Gehl Jan, *Życie między budynkami. Użytkowanie przestrzeni publicznych*, Wydawnictwo RAM, Kraków, 2009.

Świątkowska Bogna (red.), *Coś, które nadchodzi. Architektura XXI wieku*, Fundacja Bęc Zmiana, Warszawa, 2011.

http://www.unhabitat-indonesia.org/newsletter/07/index.html (odsłona z 20.07.2012).

of their houses. Each village formed a *committee on the construction of houses and their infrastructure*;

- the house owners were trained to assess the amount and quality of building materials themselves and act as building supervisors who monitor the course of work;
- an amendment was introduced in the local policy in order to regenerate the environment by planting mangrove and train the inhabitants in eco-agriculture.

Uplink discovered that, in spite of the realization of the principle of participatory reconstruction related to the development of the community, works went very slowly in the beginning. They speed up with experience and become effective through training. Rebuilding is *sustainable* because time was invested in gradual development which bore fruit in the shape of adequate experiences and abilities acquired by the community. Uplink moved the process of reconstruction back towards the people. Most works related to rebuilding were done by the local population through a combination of traditional building methods and partly prefabricated constructions thanks to funds pouring in from numerous international organizations, individuals, self-governments and the victims themselves. The effects of the work of Uplink were evaluated highly in a report on the activity of relief organizations while rebuilding Aceh (external monitoring supervised by UN-Habitat and Syah Kuala University in Banda Aceh who assessed the quality of the construction of newly-raised houses and the level of their users’ satisfaction)¹².

ENDNOTES:

¹ Gehl Jan, *Życie między budynkami. Użytkowanie przestrzeni publicznych*, RAM Publishing House, Krakow, 2009, p. 49.

² Gehl Jan, *Życie między budynkami. Użytkowanie przestrzeni publicznych*, RAM Publishing House, Krakow, 2009, p. 21.

³ Kusiak Joanna, *Architektura świadomości. Słownik nowego progresywizmu*, in a publication edited by Świątkowska Bogna, *Coś, które nadchodzi. Architektura XXI wieku*, Bęc Zmiana Foundation, Warsaw, 2011.

⁴ The terms come from a book edited by Bell Bryan, *Good Deeds, Good Design: Community Service Through Architecture*, Princeton Architectural Press, New York, 2004.

⁵ Ibid.

⁶ Rex Curry – a lecturer at Pratt’s School of Architecture, Graduate Program for Planning and the Environment as well as Pratt Institute Center for Community and Economic Development; the former President of the Association for Community Design; a propagator of combining for-profit and non-profit activities in architectural and planning practice.

⁷ Curry Rex, *Tuning established models. Community Design Centers*, in a book edited by Bell Bryan, *Good Deeds, Good Design: Community Service Through Architecture*, Princeton Architectural Press, New York, 2004.

⁸ Freire Paulo, *Pedagogy of Oppressed*.

⁹ Uplink (Urban Poor Linkage) Indonesia is a national NGO coalition which concentrates its attention and actions around the problems of the urban poor.

¹⁰ Hunnarshala (Foundation for Building Technology and Innovations) is a nongovernmental organization of technical assistance from Bjuj (Gujarat, India) which delivers architects and engineers’ services for the sake of the sustainable development of human settlements.

¹¹ Fitrianto Andrea, *Learning from Aceh*, edited by Aquilino Marie J., *Beyond Shelter: Architecture for Crisis*, Thames & Hudson, New York, 2011.

¹² http://www.unhabitat-indonesia.org/newsletter/07/index.html (July 20, 2012)

BIBLIOGRAPHY:

Aquilino Marie J. ed., *Beyond Shelter: Architecture for Crisis*, Thames & Hudson, New York, 2011.

Bell Bryan, *Good Deeds, Good Design: Community Service Through Architecture*, Princeton Architecture Press, New York, 2004.

Gehl Jan, *Życie między budynkami. Użytkowanie przestrzeni publicznych*, RAM Publishing House, Krakow, 2009.

Świątkowska Bogna ed., *Coś, które nadchodzi. Architektura XXI wieku*, Bęc Zmiana Foundation, Warsaw, 2011.